УДК 784.9
DOI https://doi.org/10.31723/2524-0447-2023-36-2-19

Юй Сінья
ORCID: 0000-0003-0106-1190
аспірант
Одеської національної музичної академії імені А. В. Неждановой
yuxinya3@gmail.com

МОВЛЕННЄВІ ФАКТОРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПАНУВАННЯ КИТАЙЦЯМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ АКАДЕМІЧНОЇ ВОКАЛЬНОЇ МАНЕРИ

У сучасному глобалізованому просторі питання академічної музичної освіти потребують дещо нового погляду на проблеми вокального навчання для іноземних студентів. Особливої уваги потребують студенти, які є носіями неєвропейських мов. Значні відмінності лінгвістичного характеру, що значно ускладнюють процес засвоєння академічного європейської вокальної навички, потребують певного аналізу та структурування. ***Наукова новизна*** *– вперше сформульовані конкретні розбіжності лінгвістичного характеру, які виступають проблемною зоною у процесі виховання академічної манери співу у китайців, та у процесі розуміння ними природи європейської вокалізації.* ***Мета роботи*** *– визначити фактори, що впливають на опанування навичок академічної вокалізації у китайських співаків, зумовлені специфічними лінгвістичними розбіжностями мов, різницею у специфіці звукоутворення та вимови китайців та європейців. Обґрунтувати пряму залежність мовленнєвих навичок та успішності академічної європейської вокалізації у китайських співаків.* ***Об'єкт дослідження*** *– лінгвістичні та інтонаційні розбіжності китайської та європейської вимови.* ***Предмет дослідження*** *– мовленнєві фактори як головний інструмент опанування навичок академічної вокалізації у китайських співаків.* ***Методи дослідження*** *– семіотичний аналіз, лінгвістичний аналіз, структурування вокально-педагогічного досвіду, логічний аналіз.* ***Висновки:*** *Труднощі опанування академічної європейського вокалізації китайськими співаками напряму залежить від лінгвістичних особливостей їхньої рідної мови. У цьому контексті пропонуємо визначення головних мовленнєвих факторів, що активно впливають на формування європейської манери вокалізації у китайських співаків. Для більш успішного опанування китайцями європейського вокального звукоутворення та звуковедення процес навчання необхідно починати з питань утворення правильної вимови, максимально наближуючи мовленнєвий звук до вокального, «зрощуючи» їх через логопедичні, мовленнєві та асоціативні прийоми.*

Ключові слова: *академічна європейська манера вокалізації, вимова, лінгвістичні особливості, мовленнєві фактори.*

© Юй Сінья, 2023

Yu Xinya, *Postgraduate Student of the Odesa National A. V. Nezhdanova Academy of Music*

Speech factors as a tool for Chinese acquisition of European academic vocal manner

In today's globalized space, the issues of academic music education require a somewhat new perspective on the problems of vocal training for foreign students. Students who speak non-European languages need special attention. Significant linguistic differences, which greatly complicate the process of learning academic European vocal skills, require a certain analysis and structuring. ***Scientific novelty*** *– specific differences of a linguistic nature formulated for the first time, which act as a problem area in the process of educating the academic manner of singing among the Chinese, and in the process of their understanding of the nature of European vocalization.* ***The purpose of the work*** *is to determine the factors affecting the mastering of academic vocalization skills among Chinese singers, which are caused by specific linguistic differences of languages, the difference in the specifics of sound formation and pronunciation of Chinese and Europeans. To substantiate the direct dependence of speech skills and the success of academic European vocalization in Chinese singers.* ***The object of the research*** *is linguistic and intonation differences between Chinese and European pronunciation.* ***The subject of the research*** *is speech factors as the main tool for mastering academic vocalization skills in Chinese singers.* ***Research methods*** *– semiotic analysis, linguistic analysis, structuring of vocal and pedagogical experience, logical analysis.* ***Conclusions:*** *The difficulty of mastering academic European vocalization by Chinese singers directly depends on the linguistic features of their native language. In this context, we offer the definition of the main speech factors that actively influence the formation of the European manner of vocalization in Chinese singers. In order for the Chinese to more successfully master European vocal sound formation and sound production, the learning process must begin with the formation of correct pronunciation, bringing the speech sound as close as possible to the vocal sound, "joining" them through logopedic, speech and associative techniques.*

Key words: *academic European manner of vocalization, pronunciation, linguistic features, speech factors.*

Актуальність дослідження. Сутність співацького вміння полягає не тільки у визнанні індивідуальності співака як носія культурних традицій та вокальних досягнень. Співацьке вміння повинно акцентувати проблеми вузько професійного характеру, розглядати та аналізувати сукупність практичних вмінь, які допомагають передавати зміст твору та образно-семантичні смисли твору вокальними засобами професійної співацької дії: диханням, звукоутворенням, звуковедення, артикуляцією, дикцією.

Теоретичні та методичні питання опанування європейської академічної манери співу відображено у численних роботах з вокальної методики та методології. Усі сучасні теоретичні та

методичні розробки у галузі вокального навчання на пострадянському просторі мають свою традиційно-усталену академічну класичну систему вокального виховання та спираються на досвід визнаних майстрів вокальної методології. Особливе місце у формуванні означеної школи відіграли фундаментальні трактати з вокального мистецтва італійських та французьких майстрів, насамперед старовинних.

Однак, сучасне глобальне поле академічної вокальної освіти формує проблеми особливого характеру. Увесь масив академічної методичної літератури своїм адресатом має представників традиційних європейських мов, для яким предметом вокального виховання та навчання є саме голосовий апарат. Завдяки лінгвістичним характеристикам європейських мов та, відповідно, не просто знанням, а глибинним природним архетиповим вкоріненням вокалістів-європейців у цю «лінгвістичну мовну тканину», їхній вокальний апарат цілком піддається вихованню, без додаткових зусиль.

Для китайських вокалістів проблема академічного виховання голосу у європейській вокальній манері висуває додаткову глобальну проблему – кардинальні розбіжності вимови та звукоутворення у китайській мові та у європейських мовах, що суттєво ускладнює процес вокального виховання.

Саме ці кардинальні розбіжності стали предметом нашого дослідження.

Наукова новизна – вперше сформульовані конкретні розбіжності лінгвістичного характеру, які виступають проблемною зоною у процесі виховання академічної манери співу у китайців, та у процесі розуміння ними природи європейської вокалізації.

Мета роботи – визначити фактори, що впливають на опанування навичок академічної вокалізації у китайських співаків, зумовлені специфічними лінгвістичними розбіжностями мов, різницею у специфіці звукоутворення та вимови китайців та європейців. Обгрунтувати пряму залежність мовленнєвих навичок та успішності академічної європейської вокалізації у китайських співаків.

Об'єкт дослідження – лінгвістичні та інтонаційні розбіжності китайської та європейської вимови.

Предмет дослідження – визначення факторів мовленнєвого характеру як головної проблеми опанування навичок академічної вокалізації у китайських співаків.

Виклад основного матеріалу. Говорячи про вокальну підготовку студентів вищих навчальних закладів, ми розглядаємо поєднання науково-теоретичної та психолого-фізіологічної складових, спрямованих на формування професійного співака-виконавця, здатного до саморозвитку, отже такого, що володіє усвідомленим знанням проблеми та методами її вирішення. Проте, одним з факторів ризику та зниження ефективності творчого процесу вокаліста, який виконує вокальний твір чужою (нерідною) мовою, є фактор недотримання основних правил та прийомів артикуляції, що негативно впливає на сприйняття глядачем, однак ставить найголовнішу первісну проблему – ступінь впливу на якість вокалізації виконання твору нерідною мовою. Серед багатьох завдань цього напрямку основою є вивчення «орфоепічних норм у співі «чужого» літературного тексту» [6].

У дослідженнях В. Антонюка [2] підкреслюється необхідність набуття знань орфоепії для вокально-художньої інтерпретації музичних текстів у виконанні мовою оригіналу. Акцентується на моментах механічного заучування фонетичних та орфоепічних особливостей «чужого» тексту. Також торкається проблеми оволодіння технічними прийомами, які співвідносяться з певною національною школою співу. З цього виходить проблема труднощів вокального відтворення, зумовлена особливостями вимови у музичному творі поетичного тексту нерідною мовою.

Аналіз академічних методів та сучасних досліджень у галузі вокальної освіти надають підґрунтя для узагальнення основних тенденцій, які ставлять на меті формування максимально комфортної природньої роботи апарату вокаліста.

Усі сучасні методики передбачають досягнення якості академічної вокалізації через скоординовану роботу усього психофізіологічного апарату вокаліста. Задля досягнення цієї мети активно використовуються методи, притаманні суміжним видам мистецтва. У нашому контексті, особливої уваги потребує таке явище як дикція, зокрема, процеси виховання сценічної мови у професійних драматичних акторів.

Також активно використовуються набуття у галузі біології та інших наук. Результатом такого синергетичного взаємного проникнення природничих наук та мистецтва виступає, на наш погляд, теорія резонансного співу В. П. Морозова [4] та методика співу у мовленнєвій позиції С. Ріггса [1].

Обидві методики спрямовані на утворення вокального звуку на підґрунті звуку мовленнєвого. Ця проблематика висвітлена також у дослідженнях українських вчених. Зокрема, у нашій статті «Мовленнєві засоби подолання труднощів європейської манери звукоутворення у китайських студентів-вокалістів» [7] представлено декілька вокально-мовленнєвих вправ, які вже доказали свою успішність та ефективність у процесі навчання китайських вокалістів європейській манері вокалізації. Основну масу голосових зв'язок складають голосові м'язи. Це особливі м'язи, які пов'язані із *розвитком мовленнєвої функції* людини. Саме тому у нашому дослідженні ми акцентуємо увагу на певних фонетичних особливостях китайської мови та китайської вимови, як таких, що значно ускладнюють засвоєння європейської манери академічного вокального звукоутворення.

Для вирішення на практиці завдань опанування китайськими вокалістами академічних вмінь європейської вокалізації необхідно враховувати значні розбіжності у мовленнєвому утворенні китайців та європейців, зумовлені лінгвістичною специфікою. Недооцінка національних вокальних традицій та їхнього сталого компоненту у природньому звукоутворенні китайців значно знижує ефективність опанування європейської академічної вокальної школи. Особливості менталітету та духовні цінності національної культури китайців потребують більш пильної уваги до розуміння алгоритмів роботи голосового апарату, з урахуванням лінгвістичних особливостей рідної мови, що закладені на рівні природньому, а тому, є такими, що складно піддаються корегуванню.

Але для засвоєння європейської манери вокалізації така корекція є вельми необхідною – вона дозволяє ефективно вирішити завдання підготовки голосового апарату до звукоутворення та вимови, які є непритаманними китайцям.

Спираючись на величезну кількість та розмаїття академічних робіт з вокальної методології та досліджень сучасників у цій галузі, стверджуємо, що, з технологічної точки зору, вокаліст може контролювати свідомо тільки м'язи язика та губ. Навіть так зване «співацьке дихання» – м'язи черевного пресу вокаліст контролює лише опосередковано. Головним механізмом, що «вмикає» дихальні м'язи вокаліста та контролює точну, з точки зору «співацької форманти», вокалізацію вважаємо мовленнєвий апарат вокаліста. Таким чином,

аналізуючи лінгвістичну – мовленнєву складову вокальної навички, ми фактично розмірковуємо про «серцевину» цієї навички, можна сказати про «пульт управління» вокалізацією.

Природна координація мовленнєвого апарату та дихального рефлексу є обґрунтуванням вокальної навички як насамперед, володіння мовленнєвим звукоутворенням, як початком та основою точної академічної вокалізації. Тому, у контексті нашого дослідження, та, взагалі, у контексті методології академічного співу, доречно розмірковувати не про вокальний, а про вокально-мовленнєвий апарат співака [5].

Виходячи з вищезазначеного, необхідно сформулювати мовленнєві фактори впливу на процес опанування китайцями європейської академічної вокальної манери, а саме:

Невірний розподіл мовленнєвого тексту на слова та фрази, зумовлений недостатнім розумінням смислу.

Перед опануванням вокального твору та його вивченням – «вспівуванням» стає проблема ретельного розбору мовленнєвого тексту. Йдеться про дві головні складові: синтаксичний розбір – підмет, присудок, прикметники тощо; та семантичний – лексичне значення слів, лексичне значення усього тексту та його метафорична складова, якщо така має місце (наявність метафоричної складової тексту залежить від жанрової та стильової спрямованості конкретного вокального твору – «характерний» твір, ліричний твір тощо; монолог, дует, ансамбль тощо).

Окремо треба сказати про значущість розуміння поетичного тексту камерної вокальної музики. Саме тут найбільша питома вага метафор, багатошарових смислів. Поетичний текст камерних творів, як правило, є метафоричним, тому що визначається головним способом викладення смислів у камерній вокальній музиці – монологом, всупереч текстам оперних арій, дуетів та ансамблевих номерів, які частіше зазначають лексичний смисл по, так званому, «першому плану». Можна сказати, що головним інтонаційним архетипом [5] камерної вокальної музики виступає ліричний архетип (архетип прохання).

Але й у камерній вокальній музиці є «характерні» виключення з правил – жартівливі твори, в яких яскраво проявляє себе інтонаційний архетип гри.

Камерна вокальна музика використовує у своїй палітрі й архетип медитації та, навіть, архетип виклику, який все ж

таки більш притаманний активній оперній дії, ніж камерному монологу.

Хоча стосовно метафоричності поетичного тексту, у китайських вокалістів є свої ментальні установки. Китайські тексті, навіть методичного характеру, по традиції використовують для пояснення абсолютно визначених вокальних технологій методи, можна сказати, художньо-метафоричні описи фізіологічних вокальних прийомів.

Невірне інтонування

Цей фактор виступає наслідком першої зазначеної проблеми – невірного розподілу мовленнєвого тексту на слова та фрази.

Кожна мова має свою, так звану, «інтонацію вимови». Саме тому музикантам взагалі, та вокалістам зокрема, значно легше засвоювати іноземні мови саме з причини здатності до інтуїтивного «схоплення» інтонаційної палітри незнайомої іноземної мови. Часто вокалісти, навіть не знаючи та не розрізняючи іноземні мови за словом, смислом виразів та обертів, безпомилково визнають мову на якій співає вокаліст, саме через інтуїтивне «вгадування» вимови. Через інтонації вимови вокаліст вгадує різні іноземні мови практично безпомилково. Така здатність зумовлена самою природою музичного слуху вокаліста – інтонаційністю, чуйністю психофізичного апарату до найдрібніших інтонаційних відтінків. І це стосується не тільки музичних звуків та власне висоті звуку, але й так званих архетипних проявів домовленнєвих голосових сигналів. За думкою В. В. Ємельянова, біоакустичним фундаментом будь-яких проявів голосової активності є механізми звукоутворення, що виникли у найдревніший період еволюції людини. Автор пропонує таке визначення – голосові сигнали домовленнєвої комунікації (ГСДК) [3].

Тому в роботі над твором з іноземним текстом важливо пояснювати вокалісту інтонаційно вірне побудування текстової партитури. Саме такий підхід значно полегшує сприйняття вокалістами-китайцями музичних творів європейськими мовами, враховуючи те, що усі вокальні твори передбачають інтонаційне узгодження поетичного тексту та музичної партитури між собою. Відповідно, розуміння не тільки смислу поетичної фрази, але й розуміння та опанування інтонації поетичної фрази іноземною мовою допомагає у розв'язанні суто вокальних технічних проблем. Така робота є доцільною

та продуктивною не тільки стосовно опанування загального смислового поля вокального твору, але й у так званому «вспівуванні» окремих вокальних фраз підвищеної складності.

Невиражений наголос

Ця проблема виступає також продовженням попередньої. У китайській мові відсутній наголос у нашому європейському розумінні. У всіх європейських мовах значення наголосу є великим, тому що зумовлює будування мелодійної лінії та акцентної партитури твору. Частково ця проблема вирішується тим, що у вокальних творах наголос, як правило, співпадає з сильною долею у такті, що повинно значно полегшувати засвоєння музичного тексту для вокалістів-китайців. Але, знов таки, перед тим, як засвоювати музичну партитуру, для розуміння її акцентів, необхідно пояснити наголос у партитурі текстовій.

Окремі проблеми з вимовою звуків

Вимова у китайській мові значно різниться з вимовою у європейських мовах. Навіть у порівнянні з англійською, у китайській мові існує складність у вимові певних окремих голосних/приголосних звуків. Вони не є «чистими» за вимовою у розумінні європейця. Це, скоріш, перемішування кількох «європейських» голосних/приголосних в одному звуці.

Також у китайській мові відсутнє достатня міра послаблення ненаголошених голосних, що притаманне європейським мовам.

Для китайців існує проблема чіткого ділення приголосних звуків на дзвінкі та глухі; відсутнє «удзвінчення» або «приглушення» приголосних; деякі звуки, що активно використовуються у європейських мовах, зовсім відсутні у китайській мові, наприклад, звук «р».

Це загальне позначення проблем та слабких місць. Повністю прибрати акцент є вельми складним завданням, але послабити його за рахунок постановки вірної вимови звуків через певні логопедичні та мовленнєві вправи можливо.

Невірне читання консонантних кластерів

Консонантний кластер (консонантний комплекс, або консонантне сполучення) у лінгвістиці – це декілька приголосних звуків, що йдуть підряд без голосної поміж ними. За іншим визначенням, термін включає в себе послідовності приголосних на стику складів (іноді навіть, слів).

У китайській мові неможливо читання кількох приголосних разом, таких сполучень просто не існує. Тому виникає епентеза – добавлення голосних.

Епентéза (от греч. ἐπένθεσις – вставка) – один з видів комбінаторних змінень звуків – виникнення у слові додаткового, неетимологічного звуку (голосного чи приголосного. Епентеза виникає при засвоєнні звуків, непритаманних рідній мові. Наприклад, «спасибі» буде звучати як «сипасиба». До речі, взагалі це є одним з найскладніших моментів при вивченні іноземних мов для носіїв китайської.

Зворотна проблема виникає із консонантними кластерами, якщо відбувається «відрізання» у вимові зайвих приголосних, як наприклад у слові «teacher», де фактично вимовляється «тічер», при цьому «і» звучить як поєднана та подовжена «і» та «и» , а «р» має виражений гравіюче звучання.

До речі, у цьому контексті, вельми корисною для китайців є німецька мова, яка серед усіх європейських мов є найбільш гострою та точною у вимові та найбільш протилежною китайській вимові. Треба зазначити, що європейською мовою, інтонація та вимова якої найбільш успішно засвоюється на слух китайцями, є італійська.

Загальне незнання орфоепії та орфографії.

Ця проблема для китайських студентів-вокалістів є актуальною. Вони, як правило, починають вивчати українську та взагалі європейські мови тільки коли починають займатися професійною академічною вокальною освітою. Таке паралельне просування вокального та мовленнєвого вміння не дуже допомагає. Раціональним є первісне опанування хоча б мінімального рівня знання мови та мовленнєвого вміння, а потім вже приступати до академічної вокальної освіти. Справа в тому, що «паралельні шляхи» вокалу та вимови зміщують увагу на вокалізацію, тому процес вокалізації перетворюється дещо на штучні опанування окремих звуків, а не на оволодіння системою вокально-мовленнєвого звукоутворення, що є визначальним фактором успішності процесу оволодіння китайськими вокалістами академічної європейської манери співу.

Наприклад, англійська мова відрізняється величезною різницею між «чується» та «пишеться». Також є окремі випадки, які треба акцентувати вже у первісному розборі тексту. Наприклад, при вимові слова «дзвенить», голосна «е» наближається до «и» та утворюється дещо середнє між двома голосними звуками «е» та «и». Окремо треба сказати, що кожна мова має свої певні правила правопису та вимови. Наприклад, укрупнена повітряним поштовхом вимова букви «г» в українській

мові, або укрупнена, округлена та подовжена вимова букви «о», наприклад у слові «моя». До таких особливостей європейської вимови треба дуже докладно та ретельно привчати апарат китайських вокалістів у процесі засвоєння певного вокального матеріалу.

На наш погляд, орфоепічні проблеми мають більш логопедичне вирішення. Нас же цікавить насамперед залежність вимови у співі від якостей та гостроти інтонаційного сприйняття вокаліста та злагодженої роботи його вокально-мовленнєвого апарату.

Ще одною проблемою вимови, яка значно впливає на вокалізацію є ***неможливість виконати справжнє legato, спів є більш схожим на речитатив***.

Корені цієї проблеми лежать в специфіці китайської вимови, але не тільки. Проблема стосується й національних культурних особливостей, зокрема специфіки китайської класичної поезії, до якої звикло вухо та мовленнєвий апарат. Китайська класична поезія, на відміну від європейської, спирається не склад, а не на слово. У неї нема звичних нам ямбів, хореїв та ін. Кожен склад вимовляється так, ніби він є наголосом, з рівною інтенсивністю, що надає можливість прозвучати тону. Це зовсім не означає, що китайська поезія позбавлена своїх правил, свого ритму, але вона побудована інакше – мелодійний візерунок базується на тонах та структурі складів, а не на ритмі наголосів.

«Приучення» китайців-вокалістів до ритмізованої течії європейської поезії, прослуховування професійних артистів-читачів, повторення за ними інтонацій та ритму поетичного тексту позитивно впливає на здатність китайців-вокалістів співати на *legato*.

Висновки. Труднощі опанування академічної європейського вокалізації китайськими співаками напряму залежить від лінгвістичних особливостей їхньої рідної мови. У цьому контексті пропонуємо визначення мовленнєвих факторів, що активно впливають на формування європейської манери вокалізації. Для більш успішного опанування китайцями європейського вокального звукоутворення та звуковедення процес навчання необхідно починати з питань утворення правильної вимови, максимально наближуючи мовленнєвий звук до вокального, «зрощуючи» їх через логопедичні, мовленнєві та асоціативні прийоми.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Riggs S. Singing for the Stars. A Complete Program for Training Your Voise. Los Angeles, CA: Alfred Publishing Co., Inc, 1998. 168 p.

2. Антонюк В. Г. Феномен украинской вокальной школы в контексте этно-культурологических проблем. Диссертация доктора культурологических наук. М., 2001. 428 с.

3. Емельянов В.В. Телесно-ориентированная голосовая активность. Гигиена речи//Фонопедический метод развития голоса . URL: www.emelyanov-fmrg.ru (дата звернення 18.05.2019).

4. Морозов В.П. Искусство резонансного пения. Основы резонансной теории и техники. М.: МГК, ИП РАН, Центр «Искусство и наука», 2008. 132 с.

5. Оганезова-Григоренко О.В. Генезис и развитие вокальной методологии: трансформация и синтез: учебно-методическое пособие. Одесса: Астропринт, 2015. 84 с.

6. Ройтенко Н.О. Орфоепічні норми у творчості студенті-вокалістів у контексті слов'янських мов // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 188. 2020. С. 170–173.

7. Юй Сінья Мовленнєві засоби подолання труднощів європейської манери звукоутворення у китайських студентів-вокалістів. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 39, том 3, 2021. С. 63–68.

REFERENCES

1. Riggs S. (1998) Singing for the Stars. A Complete Program for Training Your Voise. Los Angeles, CA: Alfred Publishing Co., Inc. [in USA].

2. Antonyuk V.G. (2001). Fenomen ukrains'koi vokal'noi schkoly u kontekstietno-kul'turologicnih nauk. [The phenomenon of the Ukrainian vocal school in context ethno-cultural sciences] [in Ukrainian].

3. Yemelyanov V.V. Body-oriented vocal activity. Speech hygiene// Phonopedic method of voice development. URL: www.emelyanov-fmrg.ru (access date 05/18/2019).

4. Morozov V.P. (2008) The art of resonant singing. Fundamentals of resonance theory and technology. M .: MGK, IP RAS, Center "Art and Science" [in Rassian].

5. Ohanezova-Hrigorenko O.V. (2015) Genesis and development of vocal methodology: transformation and synthesis: teaching aid. Odessa: Astroprint [in Ukrainian].

6. Roytenko N.O. (2020) Orthoepic norms in the creativity of student vocalists in the context of Slavic languages // Scientific notes. Series: Pedagogical sciences. Output 188. P. 170–173 [in Ukrainian].

7. Yu. Xinya (2021) Speech means of overcoming the difficulties of the European manner of sound production in Chinese vocal students. Current issues of humanitarian sciences. Issue 39, Volume 3. P. 63–68 [in Ukrainian].